

АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП ШЕТЕЛДІК АУДИТИВТІ ҚҰЗРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Нұрмашева Б.Қ.,¹ Сейтова Ф.З.²

¹магистрант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

e-mail: ms.balmira_23@mail.ru

²фил.ғ.к., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы,

Қазақстан, Алматы, Казахстан, e-mail: msfatme@mail.ru

Аңдатпа. Берілген ғылыми мақалада АҚТ пайдалана отырып аудитивті құзреттілікті қалыптастырудың негізгі мақсаты мен міндеті, тіл мен пәнді кіріктіріп оқытуда қолданылатын технологиялар және тыңдалымды қолдану қарастырылған. Талқылаудың нақты тақырыбы - аудитивті құзыреттілікті қалыптастыруда АҚТ қолданысы. Осы мақалада мен оның шет тілінде оқудың теориялық негіздерін қарастырамын.

Тірек сөздер: аудитивтік құзыреттілік, білім беру, оқытудың мазмұны, тыңдалым, АҚТ.

Қазіргі жаһандану уақытында қоғамда болып жатқан түрлі өзгерістерге байланысты қоғам шығармашыл әрекет пен шығармашыл тұлғаға мұқтаж екенін күнделікті өмірдің өзі дәлелдеуде. Білім беруді дамытудың қазіргі кезеңі қоғам, социум, өркениет бетпе-бет келетін жаһандық проблемалармен сипатталады, бұл бүгінгі күні тек әлеуметтік-мәдени нормалардың берілуімен ғана шектелмей, білім беру саласының жағдайында сөзсіз көрсетіледі, жеке тұлғаның дамуы әлеуметтік-экономикалық, әлеуметтік-статустық және әлеуметтік-психологиялық жағынан да қалыптастыруды көздейді және өмір сүру формалары мен тәсілдерін икемді қолдануға қабілетті болу. Соған байланысты бүгінгі күні білім беру мекемелері мен ұстаздарға үлкен талап қойылуда.

Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты – шынайы өмірде оқушылардың ағылшын тілінде бір-бірімен қарым-қатынас жасай алуын қалыптастыру. Тарихқа үңілсек ең алғаш ағылшын тілін оқыту 1947 жылдан басталған. Содан бері көптеген өзгерістер енгізілді. Қазіргі ХХІ ғасыр білім мен ғылым, инновация және ақпараттық коммуникациялық технологиялар дәуірі. Жаңаша көзқарастар шетел тілін оқыту мен дамытуға орасан зор үлесін тигізуде. Білім алушылардың жан-жақты болуына, сапалы білім алуына, жақсы көрсеткіштерге қол жеткізуіне ағылшын тілін жақсы меңгеруінің маңызы үлкен [1].

Күн сайын білім берудің барлық саласына ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану тереңдеп отыр. Осыған орай қазіргі заманға сай ағылшын тілін тиімді үйретуге мүмкіндік беретін көптеген әдістер пайда болды. Сондықтанда әр мұғалім өзінің шығармашылығын дамытуда озық іс-тәжірибелерді пайдалануда. Сонымен, еліміздің мектептерінің оқу үрдісі түбегейлі өзгеріп оқытудың жаңа түрлері, әдістері, жаңа бағыттағы инновациялық педагогикалық технологиялар пайда болып,

олар білім мазмұнының толығымен жаңаруына себепші болуда. Бұған күнделікті ақпараттық қоғаммен және сәйкесінше мамандарды дайындаудың қажеттілігімен байланысты сыртқы факторлар, сонымен қатар оқу мекемелерінде қазіргі компьютерлік техника мен программалық қамтамасыз етудің кең таралуымен, мемлекеттік және мемлекетаралық білім беруді ақпараттандыру бағдарламаларының қабылдануымен, ақпараттандыру тәжірибесін қажет ететін педагогтар санының артуымен байланысты ішкі факторлар әсер етуде. Ақпараттық коммуникациялық құралдар және технологиялар көп. Әрбір жыл сайын білім беруді ақпараттандыру тұрғысынан маңызды жаңа құралдар мен технологиялар пайда болуда [2].

Сонымен, еліміздің мектептерінің оқу үрдісі түбегейлі өзгеріп оқытудың жаңа түрлері, әдістері, жаңа бағыттағы инновациялық педагогикалық технологиялар пайда болып, олар білім мазмұнының толығымен жаңаруына себепші болуда.

Білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру. Ағылшын тілін ақпараттық технологиялар жүйесімен оқытудың ерекшелігі: оқу материалдарының ақпараттық-коммуникативтік технологиялар арқылы оқушылардың оқу іс-әрекетін мұғалімнің көмегімен немесе компьютер арқылы меңгерілуі.

Білім беру баланың өзінің оқу қызметін ұйымдастыру технологияларын, ақпаратпен жұмыс істеу технологияларын қалыптастыруға бағытталуы тиіс, бұл ретте осы технологияларды таңдау және пайдалану саналы сипатта болуы тиіс. Шет тілі, оқу пәні ретінде, оқыту нәтижесіне де, оқу үдерісін ұйымдастыруға да негізделген өзіндік ерекшелігі бар. Мектептерде шет тілін оқытудың негізгі нәтижесі «шет тілде коммуникативті, аудитивті құзыреттілікті қалыптастыру және жетілдіру, жалпы тыңдау, сөйлеу мәдениетін меңгерту» [3].

Оқытудың барлық процесі дәстүрлі түрде қазіргі уақытқа дейін фонетикалық, лексикалық, грамматикалық дағдылар мен тыңдалым, сөйлеу, оқу және жазу іскерліктерден құрылады. Алайда, шетел тілінде ауызша қарым-қатынаста жиі анықтаушы фактор болып табылады. XX ғасырдың 60-жылдарынан бастап XXI ғасырдың басына дейінгі көптеген әдіскерлер: Н. В. Елухина, Л. Ю. Кулиш, Н. Ю. Абрамовская, В. В. Сафонова, Л. И. Максимова, Н. Ф. Мещанова және т. б. аудитивтік құзыреттілікті меңгеру деңгейі әрқашанда сөйлеу қызметінің басқа түрлерінде біліктіліктің қалыптасу дәрежесінен айтарлықтай кем болмағанын атап өтті.

Шет тілді аудитивті құзыреттілік әртүрлі салаларда және рөлдік функцияларда қарым-қатынас жасауға дайындық міндеттерін тиімді шешетін оқытудың осындай технологияларын қолдану кезінде қалыптасады. Өйткені дәстүрлі оқу-әдістемелік құралдармен салыстырғанда оқытудың компьютерлік құралдары шет тілін оқытуда жаңа мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді, ал көптеген қазіргі функциялар жоғары сапамен іске асырылады. Аудитивті құзыреттілікті қалыптастыру бойынша белгілі бір құралдар мен

әдістерді ұсынбас бұрын, қазіргі уақытта "аудиттеу"термині деп түсінілетіндігін қарастырайық. Тыңдалым ауызекі сөйлеуді қабылдау мен ұғынудың жүйелі-параллель өтетін процестерімен ұсынылған, оның өнімі міндетті түрде түсіну болып табылатын белсенді сөйлеу қызметі ретінде түсіндіріледі, ал нәтижесі – оның негізінде жауапты сөйлеу немесе сөйлеу емес әрекеттің ойының қалыптасуы [4].

Батыс және отандық әдістемелік әдебиетте жоғарыда аталған терминдермен қатар "interactional listening" немесе "conversational listening" – ауызша-сөйлеу қарым-қатынасының құрамдас бөлігі ретінде тыңдалым түрі бөлек көрсетіледі. Тыңдаудың бұл түрі екі немесе одан да көп әңгімелесуші тікелей немесе жанама қарым-қатынас жасау кезінде пайдаланылады, олардың әрқайсысы міндетті түрде сөйлейтін немесе тыңдаушы рөлінде болады. "Тыңдалымның осы түрі үшін ерекше іскерліктер түсінікке белсенді қол жеткізе білуді қамтиды: тыңдау процесінде туындайтын кедергілерге ауызша жауап беру, қайта сұрау, нақтылайтын сұрақтар қою, қайталауды, түсіндіруді, басқаша ой білдіруді, яғни айтылғанды қайта баяндауды сұрайды".

Жоғарыда келтірілген анықтама "аудитивті құзыреттілік" ұғымына жақын, бірінші кезекте білімді, аудиттеу дағдылары мен іскерліктерін қолдану қабілетін, аудиттеу процесін тиімді жүзеге асыру қабілетін түсінеді. Сөйлеу қызметінің бұл түрі басқалардан немен ерекшеленеді? Құзыреттілік көзқарас тұрғысынан кез келген дағдылар мен біліктер тілдік қарым-қатынастың тиісті жағдайларында іске асыруды талап етеді және тыңдалым ерекше болып табылмайды. Аудиттеу дағдылары мен іскерліктерін қалыптастырудың психофизиологиялық негіздері тапсырмалар кешенін жүйелі ұйымдастыруды көздейді, бұл ретте басты ерекшелігі-материалды аз көлемде немесе басқаша айтқанда дыбысталу көлемін тыңдауды үйрету өте қиын болып табылады. Бұл мәселені шешуге не көмектесе алады? Бірінші кезекте, мотивациялық бағыт пен дербестік принципіне сүйене отырып, жүйелі ұйымдастырылған дербес жұмыс негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға білім алушыларды тарту сияқты құралдар [5].

Осы екі қағидатты жетекші ретінде таңдау келесі факторларға негізделген. Біріншіден, аудиториялық қызмет әдетте уақытша шектермен шектеледі және әрдайым оқытушы аудиторияға уақыт бөле алмайды, оның қалыптасу тиімділігі материалдың көлеміне тікелей байланысты болады. Екіншіден, оқытушы аудиториялық қызмет ретінде дербес жұмысты мұқият бақылай алмайды, сондықтан аудитивті құзыреттілікті қалыптастыру процесінің тиімділігіне әсер ете алады. Оқытушы оны күшейту үшін қандай құралдарды қолдана алатынын қарастырайық.

Бұл BBC World of Science, BBC2, ABC, CNN9 Cable News Network, Youtube сияқты сайттардың талаптарына жауап беретін сапалы материалды дайындау және аз көлемді құралдар: блогтар, виги, подкаст. Тек дыбыстың үлкен көлемі ішінде дәлме-дәл құралдарды пайдалана отырып, аудиттеу құзыреттілігін тиімді қалыптастыруға, аудиттеуге үйретуге болады. Бұл процесс білім алушылардың дыбысталудың әртүрлі параметрлеріне:

дыбыстарға, екпіндерге, интонацияға, сөйлеу қарқынына бейімделу үдерісі болып табылады. "Жаттығу нәтижесінде пайда болатын бейімделу сыртқы факторлардың ағзаға әсер ету қарқындылығын субъективті әлсіретуді қамтамасыз етеді. Ауыр болып табылған жүктемелер бейімделуден кейін субъективті түрде болмашы ретінде қабылданады. Осылайша бейімдеу көрінеді көзбен қабылдау кезінде есту арқылы шынайы сөйлеу алдымен, жеделдетілген режимде, содан кейін нормалар режимінде ". Аудитивті құзыреттілікті қалыптастыру бойынша қолданылатын құралдарға қатысты қолданылуы мүмкін қарапайым типология Windows, IOS және Android базасындағы түрлі құрылғыларда ойнайтын, яғни ең қолжетімді ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдануды болжайтын шынайы бөтен тілді сөйлеуді және сөйлеуді қамтиды [6].

Open университетінде құрылған FutureLearn жобасы 10 млн адамға арналған тегін білім беру платформасын ұсынады. Балаларға арналған "English in early Childhood: Language Learning and Development", "Understanding IELTS; Listening", "Teaching English:How to plan a Great", "Language assessment in the Classroom", "Understanding Language and Teaching", "An Introduction to Teaching Vocabulary" және т.б. курстар ұсынады [7].

Және де Technology Entertainment Design (TED) жеке коммерциялық емес қоры интернетте еркін қолжетімділікпен әртүрлі тақырыптар бойынша (ғылым, өнер, дизайн, саясат, мәдениет) ағылшын тілінде тандалған дәрістердің бейнежазбаларын (TED Talks) тарата отырып, 1984 жылдан бастап Зияткерлік конференциялар миссиясын өткізеді. Білім алушылардың аудитивті құзыреттілігін қалыптастыру үшін қолданылатын әдістер жиынтығы бар мәселелерді шешуге көмектесе алады. Сонымен, тәжірибе көрсеткендей, әдіскерлер, зерттеушілер, оқытушылар мен білімалушылар құзыреттіліктің бұл түрін қалыптастыру өте қиын деп санайды және мұны былай түсіндіреді:

1) аудитивтік біліктер біліктердің басқа түрлерімен салыстырғанда өте "нәзік" болып табылады және өте тез "

2) Сұраққа жауап беру үшін тұтас сөйлем, фрагмент немесе абзац емес, тек бір, екі сөзді "жіберіп алмау" қажет;

3) мәтінді бір рет тыңдау жеткіліксіз;

4) оқушылар мәтінді тыңдаудың алдында жиі қорқыныш сезеді, бұл тапсырманы орындауға шоғырлануға кедергі келтіреді.;

5) мәтіндер әрдайым дәлме-дәл емес болып табылмайды және мұндай мәтіндер аз дәрежеде аудиттік іскерлікті қалыптастыруға ықпал етеді;

б) студенттер оқытушының көмегінсіз өз бетінше тапсырмалар тобын құра алмайды және тыңдалым кезінде оны орындай алмайды [8].

Құралдар ретінде мен қазіргі уақытта танымал шынайы сайттар, блогтар, бағдарламалар мен төрт деңгейлі жаттығулар жүйесін ұсынамын.

Жаттығулардың *бірінші* тобына біз ағылшын тіліндегі түпнұсқалық шет тіліндегі мәтіндерді жоспарлы тыңдауға тұрақты уәжде мені қалыптастыруға ықпал ететін мотивациялық-аффекттік сипаттағы жаттығуларды қосамыз.

Жаттығулардың *екінші* тобы тең түпнұсқалы мәтіндердің үлкен көлемін енжар тыңдауға бағытталған (пассивизация). Пассивті тыңдау деп мәтінді толық түсінбей және егжей-тегжейлі ақпаратты ажыратпай күрделілігі әртүрлі деңгейдегі тең түпнұсқалы мәтіндерді тыңдау түсініледі. Іс жүзінде студенттер мәтін мазмұнын тыңдамай, негізгі шарт, бұл мәтінді студенттің қатысуымен дыбыстауы мүмкін. Мұндай пассивті тыңдау автономды құзыреттілікті іске асыру ретінде ғана орындалуы мүмкін. Бұл жаттығулар, жеңілдікке қарамастан, жоғары тиімді және жылдам нәтижеге әкеледі.

Үшінші топ-депассивизацияға арналған жаттығулар, оның міндетті шарты мәтіндерді тыңдау кезінде нақты тапсырмаларды дұрыс орындау болып табылады.

Төртінші топ-дыбысты мәтіннің үлкен көлемінен мағыналық блокты бөлуге арналған жаттығулар.

Бесінші топ-әртүрлі логикалық бірізділікті салыстыруға арналған жаттығулар. Аудитивті құзыреттілікті дамытудың маңызды шарты әртүрлі күрделілік деңгейіндегі мәтіндерді пайдалану болып табылады. Ағылшын тілін үйреніп жатқан балаларға күрделі дәрежесі ең жоғары мәтіндерден бастауды ұсынамыз, Мысалы, BBC бағдарламасының ауа райы болжамын тыңдау. Бұл дикторлар айтатын нақты мәтінді өте үлкен жылдамдықпен айтуы назарлары аударту. Дегенмен, студенттер хабарламалардың жалпымағынасын және жиі нақты ақпаратты ұстанады [9].

Қорыта айтқанда, қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгеру де аудитивті құзыреттілікті қалыптастыру үшін ақпараттық коммуникациялық технологияларды тиімді қолданып және ағылшын тіліндегі мәтіндерді аудиттеудің қиындықтарының типологиясы және ұсынылған аудитивті құзыреттілікті дамыту әдістемесі, құрылған жаттығулар жүйесі, ақпараттық-коммуникациялық құралдар қолдану, тиімді болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

[1] Елухина Н. В. Шет тілді сөйлеуді тыңдауға үйрету //Мектептегі шет тілдер. – 1996. – № 5. – С. 20-23.

[2] Кулиш Түрлері аудирование //Жалпы шет ел тілдерін оқыту әдістемесі: хрестоматия. – М.: Орыс тілі, 1991. – С. 224-226.

[3] Абрамовская Н. Ю. Дыбысталған мәтіндердің стильдік тиістілігіне негізделген аудиттеу кезіндегі қиындықтарды анықтау: автореф. дис.канд. пед. ғылымдар. – М., 2000. – С. 48-51.

[4] Сафонова В. В., Максимова Л. И., Мещанова Н.Ф. Шетел тілдерін оқыту әдістемесі. Схемалар мен кестелердегі тілдік педагогика. – М. Еврошкола, 2008. - 87-89 б.

[5] Мещанова Н. Ф. гимназияның жоғары сынып оқушыларының түпнұсқалық телемәтін қабылдау мәдениетін дамытудың әдістемелік аспектілері: автореф. дис. ғыл.канд. пед. ғылымдар. – М. 2004. - 103 б.

[6] Мильруд Р. П. Ағылшын тілін оқыту әдістемесі. – М.: Дрофа, 2005. - 108 б.

[7] Шетел тілдерін оқыту әдістемесі: дәстүрлер мен қазіргі заман. - Обнинск: Титул, 2010. - 154 б.

[8] Колесникова И. Л., Долгина О. А. Шет тілдерін оқыту әдістемесі бойынша ағылшын-орыс терминологиялық анықтамалығы. – СПб. Алматы, 2001. – 144 б.

[9] Сысоев П. В. Оқушылардың сөйлеу тілін есту арқылы қабылдау біліктілігінің коммуникативтік бақылауының даулы мәселелері //Мектептегі шетел тілдері. – 2008. – № 1. – С. 8-15.

REFERENCES

- [1] Eluhina N.B Shet tyldy soileudy tyndauga yiretu tilder (To teach speaking FL during listening) //Мектептегі шет. -1996. - №5. - S. 20-23 [in Kaz.].
- [2] Kulish Ty'rlyery aydirovaniye //Zhalpy shet tilderin okytu a'distemesi (Audience. Methods of teaching FL). - M.: Orys tili, 1991. - S.224-226 [in Kaz.].
- [3] Abramovskaya N.U. Dybystalgan ma'tinderdin stildik tyistiligine negizdelgen aydittey kezindegy kiyndyktardy anyktay (Identification of difficulties in conducting an audit based on the stylistic affiliation of voiced texts). - Avtoref.dis.cand.ped.gylymdar. - M., 2000. - 48-51 b. [in Rus.].
- [4] Safonova B.B., Maksimova L.I., Meshanova N.F. Shet tilderyn okyty adistemesy. Shemalar mnrn kestelerdegy tyldik pedagogika (Methods of teaching foreign languages. Language pedagogy in diagrams and tables). - M. Evroshkola, 2008. - 87-89 b. [in Kaz.].
- [5] Meshanova N.F. Gymnazianyn zhogary synyp okushylarynyn typnyskalik telematin kabylday madenietyn damytudyn a'distemelik aspektylery (Methodological aspects of the development of the culture of original Teletext perception of high school students). - avtoref:dis.gyl.cand.ped. gylymdar. - M.2004. 103 b. [in Kaz.].
- [6] Mil'ryd R.P. Agylshyn tilin okytu adistemesy. Agylshyn Teaching Methodology. (Methods of teaching English). - M.: Drofa, 2005. - 108 b. [in Kaz.].
- [7] Shet tilderyn okyty adistemesy: dastyrer men kazirgy zaman (Traditions and modernity). - Obninsk Tityl, 2010. - №1. - S.8-15 [in Kaz.].
- [8] Kolesnikova I.L., Dolgina O.A., shet tylderin okyty adistemesy boiynsha agylshyn orys terminologialyk anyktamalygy (English-Russian terminological reference book on methods of teaching foreign languages). - SPb. Almaty, 2001. – 144 b. [in Kaz.].
- [9] Sysoev P. V. Okushylardyn soiley tilin esty arkyly kabilday biliktiliginyn kommunikativtyk bakylauinin dauly maselelery //Мектептегі Шетел тылдері. - 2008. - №1. - S. 8-15 [in Kaz.].

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ АУДИТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННО- КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Нұрмашева Б.Қ.¹, Сейтова Ф.З.²

¹магистрант, КазУМОИМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан

e-mail: ms.balmira_23@mail.ru

²к.фил.н., асс.профессор, КазУМОИМЯ имени Абылай хана, Алматы,
Казахстан

e-mail: msfatme@mail.ru

Аннотация. В данной научной статье рассмотрены основные цели и задачи развития аудитивной компетенции с использованием ИКТ, технологии, применяемые при интегрированном обучении английского языка. Конкретная тема обсуждения - использование ИКТ в формировании аудитивной компетенции. В этой статье я рассматриваю теоретические основы его преподавания на иностранном языке.

Ключевые слова: аудитивная компетенция, образование, содержание обучения, аудирование, ИКТ.

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE AUDITIVE COMPETENCE WITH THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Nurmasheva B.K.¹, Seitova F.Z.²

¹master student, KazUIR&WL named after Ablai Khan, Almaty, Kazakhstan
e-mail: ms.balmira_23@mail.ru

²c.phil. s., associate professor, KazUIR&WL named after Ablai Khan, Almaty,
Kazakhstan
e-mail: msfatme@mail.ru

Abstract. This scientific article discusses the main goals and objectives of developing auditive competence using ICT, technologies used in integrated language and discipline training, and the use of listening. A specific topic of discussion is the use of ICT in the development of auditive competence. In this article, we consider the theoretical basis of its teaching in a foreign language.

Keywords: auditive competence, education, training content, listening, ICT.

Статья поступила 30.04.2021